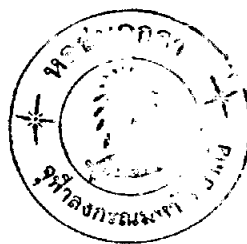

บทที่ ๑

ความนำ

มหาวิทยาลัยนับวันจะมีบทบาทกว้างขวางในฐานะเป็นแหล่งผลิตกำลังคนในระดับขั้นนำของประเทศ และสำคัญยิ่งขึ้นตามลำดับภาวะเปลี่ยนแปลงของบ้านเมือง มหาวิทยาลัยในประเทศที่กำลังพัฒนาเช่นประเทศไทย จำเป็นที่จะต้องกำหนดหลักการและนโยบายการบริหารงานให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศ เพื่อมุ่งสนองความต้องการของสังคม ปัจจุบันนี้ แผนพัฒนาประเทศมุ่งเร่งรัดปรับปรุงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ และการวิจัย โดยเน้นหนักในด้านประยุกต์ เพราะฉะนั้น หน้าที่สำคัญยิ่งของมหาวิทยาลัย คือ การปรับปรุงส่งเสริมและเร่งรัดการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาที่จำเป็นต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมตามนโยบายและเป้าหมายรวมของประเทศ

หน้าที่ของมหาวิทยาลัย

จากพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นมหาวิทยาลัยในส่วนกลาง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หรือมหาวิทยาลัยภูมิภาค เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ล้วนกล่าวถึงหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเหมือน ๆ กัน คือ "มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาและวิจัย มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวិชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัยส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง และทะนุบำรุงวัฒนธรรม"^๑ จึงสรุปได้ว่า หน้าที่ของมหาวิทยาลัยมีสามประการ คือ ทำการสอน การวิจัย และทะนุบำรุงวัฒนธรรม แต่จากพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นในสมัยต่อมา

^๑ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, สำนักงานปลัดทบวง, ประมวลกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยและทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ (กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดทบวง ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, ม.ป.ป.), หน้า ๔๕.

เช่น พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. ๒๕๑๗ และพระราชบัญญัติของสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้เพิ่มเติมหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ใ้ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ดังมาตรา ๗ ของพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. ๒๕๑๗ "ให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาและการวิจัย มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัยส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และทะนุบำรุงวัฒนธรรม"^๑ ด้วยเหตุนี้ หน้าที่ของมหาวิทยาลัยจึงได้เพิ่มขึ้นอีก คือ ทำการสอน การวิจัย การทะนุบำรุงวัฒนธรรม และการบริการทางวิชาการแก่สังคม ซึ่งเป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัยโดยทั่วไป

วัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งในการตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาค คือ เพื่อช่วยพัฒนาภูมิภาค ด้วยเหตุนี้ มหาวิทยาลัยภูมิภาคจึงต้องปฏิบัติหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทั่วไปพร้อมกับปฏิบัติหน้าที่ของมหาวิทยาลัยภูมิภาคด้วย คือ การสนองความต้องการของภูมิภาคนั้น ๆ เช่น การสอนให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ต่อภูมิภาค การวิจัยที่เป็นปัญหาของภูมิภาค การทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของภูมิภาค และการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมตามความต้องการของชุมชนและตามความสามารถของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยภูมิภาคยังต้องพยายามสร้างให้คนของมหาวิทยาลัย คือ ข้าราชการมหาวิทยาลัย และนักศึกษา มีความผูกพันทางจิตใจกับภูมิภาค มีความสัมพันธ์อันดีกับข้าราชการและประชาชน คือ "มหาวิทยาลัยภูมิภาคจะต้องวางตัวเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวภูมิภาค"^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๔.

^๒ สิปปนนท์ เกตุทัต, "แนวคิดในการเสาะแสวงหาคตินิยมของมหาวิทยาลัยภูมิภาค," ใน รายงานการสัมมนาเรื่องบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาระดับท้องถิ่นและภูมิภาค, ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, บรรณาธิการ. (กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, ม.ป.ป.), หน้า ๓.

โอกาส พลาญกูร^๑ ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์และหน้าที่ของมหาวิทยาลัย:
 เชียงใหม่ ได้แก่

๑. ขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาสู่ภาคเหนือ เพื่อประโยชน์ คือ ความสะดวกในการศึกษาแก่ประชาชน และเพื่อพัฒนาภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคนี้
๒. ผลิตบัณฑิตตามปริมาณและคุณภาพที่สอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของชาติ
๓. ทำการวิจัยปัญหาทั่วไปและโดยเฉพาะปัญหาที่พบในภาคเหนือ
๔. ให้บริการหรือส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพระดับอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของภาคเหนือ
๕. ให้การศึกษาและฝึกอบรมให้เป็นพลเมืองดี

ดังนั้น วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คือ เพื่อมุ่งพัฒนาประเทศ "เพราะมหาวิทยาลัยถือเป็นเครื่องมืออันหนึ่งของรัฐในการพัฒนาภูมิภาค"^๒

ในการปฏิบัติหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเพื่อให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้น จะต้องอาศัยบุคคลากรของมหาวิทยาลัย ซึ่งพัทธา สายหู กล่าวไว้ว่า "บุคคลากรของมหาวิทยาลัย ได้แก่

^๑โอกาส พลาญกูร, "วัตถุประสงค์และหน้าที่ของมหาวิทยาลัยในเขตภูมิภาค โดยอ้างถึงมหาวิทยาลัยเชียงใหม่," ใน รายงานการสัมมนาเรื่องบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาระดับท้องถิ่นและภูมิภาค, ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, บรรณาธิการ. (กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, ม.ป.ป.), หน้า ๒.

^๒สายสุรี จุติกุล, "ข้อพิจารณาเกี่ยวกับบทบาทของมหาวิทยาลัยภูมิภาค," ใน รายงานการสัมมนาเรื่องบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาระดับท้องถิ่นและภูมิภาค, ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, บรรณาธิการ. (กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, ม.ป.ป.), หน้า ๒.

นิสิตนักศึกษา เจ้าหน้าที่วิชาการ เจ้าหน้าที่บริหาร เจ้าหน้าที่ธุรการและคนงาน
การโรง"^๑ โดยเจ้าหน้าที่วิชาการและนิสิตนักศึกษาทำให้เกิดการสอนและการเรียน
อันเป็นงานหลักของมหาวิทยาลัย ส่วนเจ้าหน้าที่อื่น ๆ เป็นฝ่ายเสริมกำลังและทำให้งาน
ของมหาวิทยาลัยดำเนินไปด้วยดี ดังนั้น เจ้าหน้าที่วิชาการหรืออาจารย์ จึงเป็นตัวจักรกล
ที่สำคัญอย่างยิ่งของมหาวิทยาลัย ดังที่ Clark Kerr^๒ กล่าวว่า แท้จริงแล้ว อาจารย์
คือมหาวิทยาลัยนั่นเอง อาจารย์ คือ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการผลิต และเป็นแก่นแท้ที่จะก่อให้เกิด
ให้เกิดความแตกต่งกัน (ในระหว่างมหาวิทยาลัย) ต่าง ๆ "มหาวิทยาลัยจะมีชื่อเสียง
มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับการทำงานของอาจารย์"^๓ เพราะมหาวิทยาลัยไม่อาจยกฐานะ
ตนเองให้สูงขึ้นเกินกว่าคุณภาพของอาจารย์ของมหาวิทยาลัยได้ และอุดมคติของอาจารย์
จะเป็นหลักยึดและตัวอย่างให้แก่นักศึกษา ซึ่งจะเป็นผู้นำของประเทศในทุกด้าน ดังนั้น
อาจกล่าวสรุปได้ว่า คุณภาพของประเทศจะขึ้นอยู่กับคุณภาพของอาจารย์และของ
มหาวิทยาลัยด้วย

หน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของมหาวิทยาลัยนอกเหนือจากงานหลัก คือ งาน
สอนหนังสือ ได้แก่ การทะนุบำรุงวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยจะต้องสนใจส่งเสริมและ

^๑พิทยา สายหู่, "องค์การและการบริหารภายในมหาวิทยาลัย-อุดมคติกับ
ความเป็นจริง," ใน เอกสารประกอบการสัมมนาวิทยาลัยครั้งที่ ๓ เรื่องมหาวิทยาลัย
ในกำกับรัฐบาล, สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, บรรณาธิการ. (กรุงเทพฯ: สำนักงาน
สภาการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.), หน้า ๘๕.

^๒ชัตติยา กรรณสูต, "มหาวิทยาลัย: กลไกในการพัฒนา." ใน ทฤษฎีและ
แนวความคิดในการพัฒนาประเทศ, อมร รักษาสิทธิ์ และชัตติยา กรรณสูต, บรรณาธิการ.
พิมพ์ครั้งที่ ๒ แก้ไขและเพิ่มเติม. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การชายและการซื้อ
แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๕), หน้า ๘๕๕.

^๓ชัย มุกตพันธ์, "การบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย," ใน เอกสาร
ประกอบการสัมมนาวิทยาลัยครั้งที่ ๓ เรื่องมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล, สำนักงาน
สภาการศึกษาแห่งชาติ, บรรณาธิการ. (กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ
ม.ป.ป.), หน้า ๑๐๒.

พื้นฟูรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ ด้วยการเป็นสถาบันที่รวบรวมความรู้ มีการค้นคว้าวิจัย เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักศึกษาและชุมชน ช่วยสร้างเสริมทัศนคติของนักศึกษา และชุมชนให้เห็นคุณค่าและภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของชาติ และที่สำคัญ คือ การเก็บรักษาวัตถุหรือสิ่งอื่น ๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรม มีหลักสูตรโดยเฉพาะเรื่องวัฒนธรรม การส่งเสริมเป็นกิจกรรมนอกหลักสูตรพร้อมทั้งให้เกียรติผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมด้วย อาจารย์ควรประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดี รวมทั้งสอดแทรกเรื่องของวัฒนธรรมในขณะที่สอน ซึ่งมหาวิทยาลัยภูมิภาคจะสามารถปฏิบัติหน้าที่นี้ได้เต็มที่ โดยเน้นเฉพาะศิลปวัฒนธรรมของภูมิภาค

แต่การปฏิบัติหน้าที่ในการทะนุบำรุงวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยนั้นมีอุปสรรคมาก เนื่องจากความไม่พร้อมของมหาวิทยาลัย เช่น การไม่มีหลักสูตรเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของชาติเป็นหลักสูตรพื้นฐานในทุกมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยภูมิภาคมีน้อยมาก เนื่องจากขาดบุคคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมภูมิภาค ขาดตำราเรียนและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อีกทั้งนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่สนใจเรื่องของศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากมหาวิทยาลัยไม่เน้นความสำคัญ มหาวิทยาลัยส่วนมากมักเน้นความสำคัญด้านวิชาชีพมากกว่า จึงทำให้นักศึกษายิ่งไม่สนใจศิลปวัฒนธรรมของภูมิภาค เพราะไม่มีความผูกพันกับภูมิภาคอยู่แล้ว

ด้วยเหตุนี้ การจะทะนุบำรุงวัฒนธรรมให้โดดเด่นยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยจะต้องมีนโยบายอย่างชัดเจน โดยมีหลักสูตร ตำราเรียน และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ พร้อมทั้งมีอาจารย์ที่มีความรู้ในศิลปวัฒนธรรม และมีความตั้งใจที่จะทำงานด้านนี้อย่างจริงจัง

หน้าที่ของอาจารย์มหาวิทยาลัยภูมิภาค

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่กำหนดคุณภาพในการปฏิบัติหน้าที่หลักของอาจารย์ คือ ความรู้และความเข้าใจของอาจารย์เกี่ยวกับลักษณะของงานและปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่หลักนั้น ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้ หน้าที่ของอาจารย์ประกอบด้วย งานสอน งานวิจัย งานให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษา งานบริหาร และงานบริการทางวิชาการ แก่สังคม

งานสอน งานสอนเป็นงานหลักของมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดการสอน คือ อาจารย์และนักศึกษา ซึ่งการปฏิบัติงานนี้จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพียงใค่นั้น ขึ้นกับคุณภาพของอาจารย์และนักศึกษาเป็นสำคัญ

งานสอนในมหาวิทยาลัยเป็นงานประเภทสร้างสรรค์ ไม่ใช่งานประจำที่ทำเสร็จสิ้นไปวันหนึ่ง ๆ เพราะผู้สอนจะต้องมีความคิดริเริ่ม พยายามดัดแปลงสร้างสรรค์ทั้งวิธีการสอนและเนื้อหาของการสอน ดังนั้น ผู้สอนในมหาวิทยาลัยจะต้องเป็นนักวิชาการที่สามารถขยายวงเขตแห่งวิชาการนั้น ๆ ได้

ซึ่งงานสอนมีปัญหา คือ

๑. มหาวิทยาลัยภูมิภาคมักขาดแคลนอาจารย์ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิภาค และมีประสบการณ์ใกล้เคียงกับอาจารย์ของมหาวิทยาลัยในอุดมคติ เนื่องจากหลักสูตรของมหาวิทยาลัยภูมิภาคจะต้องมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและปัญหาของภูมิภาค เพื่อเป็นการเน้นความชำนาญเฉพาะของแต่ละมหาวิทยาลัยภูมิภาค ไม่ใช่มีหลักสูตรเหมือนกับมหาวิทยาลัยส่วนกลางทั้งหมด

ปัญหาคำนวณอุปกรณ์การเรียนการสอน และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาค้นคว้าของอาจารย์และนักศึกษานั้น ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่ล้าสมัย และไม่เพียงพอที่จะให้บริการได้ทั่วถึง และสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยทำให้อาจารย์และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยภูมิภาคจะสามารถค้นคว้าหนังสือต่าง ๆ ได้เฉพาะภายในมหาวิทยาลัยของตน และหน่วยราชการเท่าที่ตั้งอยู่ภายในจังหวัดเท่านั้น แต่ถ้าอยู่ในมหาวิทยาลัยส่วนกลาง อาจารย์และนักศึกษาจะสามารถค้นคว้าหนังสือต่าง ๆ จากมหาวิทยาลัยของตนเอง มหาวิทยาลัยอื่น ๆ และหน่วยราชการต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในส่วนกลางได้อีกด้วย เพราะมีความ

เกษม ศิริสัมพันธ์, "ลักษณะพิเศษของงานสอนในมหาวิทยาลัย," ใน รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องปัญหาและบทบาทมหาวิทยาลัยในประเทศไทย, กมลสมวีเชียร และคนอื่น ๆ, บรรณาธิการ... (กรุงเทพฯ: คิวพร, ๒๕๐๗), หน้า ๑๐๐.

สะดวกในการเดินทางคือ ไม่เหมือนมหาวิทยาลัยภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อกับมหาวิทยาลัย ส่วนกลางหรือมหาวิทยาลัยภูมิภาคอื่น ๆ ก็ไม่สะดวก เนื่องจากมีระยะทางห่างไกลกันมาก

๒. อาจารย์ของมหาวิทยาลัยภูมิภาค มักรู้สึกว่าคุณเองเสียเปรียบอาจารย์ของมหาวิทยาลัยส่วนกลางในด้านความสะดวกเพื่อหาความรู้ และการรับทราบข่าวสารใหม่ ๆ การเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะมาบรรยายพิเศษให้นักศึกษา การศึกษาต่อหรือการรับการอบรมความรู้เฉพาะสาขาต่าง ๆ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ล้วนมีศูนย์กลางอยู่ที่มหาวิทยาลัยและหน่วยราชการที่ตั้งอยู่ในส่วนกลางทั้งสิ้น และปัญหาหนักที่สำคัญของอาจารย์มหาวิทยาลัยภูมิภาค คือ การที่ต้องพยายามหาความรู้เกี่ยวกับภูมิภาคซึ่งมีผู้ศึกษาน้อย จึงทำให้มีข้อมูลหรือหนังสือที่เกี่ยวข้องน้อยด้วย ดังนั้น อาจารย์ของมหาวิทยาลัยภูมิภาคจึงต้องเสียเวลามากในการพยายามหาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิภาคมาประกอบการสอน เพื่อช่วยให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิภาคยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ อาจารย์ของมหาวิทยาลัยภูมิภาคยังมีปัญหาเรื่องการขาดโอกาสในการหารายได้พิเศษ ต้องเสียเวลามากในการติดต่อกับหน่วยราชการในส่วนกลาง ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยและการติดต่อกับครอบครัวถ้าไม่ใช่คนท้องถิ่น และอาจารย์ของมหาวิทยาลัยภูมิภาคยังได้รับมอบหมายให้ทำงานพิเศษต่าง ๆ เช่น งานแผนกควบคุมคนยาม แผนกควบคุมสนามและปรับปรุงบริเวณ เป็นต้น ซึ่งเป็นงานที่อาจารย์ของมหาวิทยาลัยส่วนกลางไม่ต้องทำ

๓. นักศึกษาที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยภูมิภาค ส่วนหนึ่งเป็นนักศึกษาที่พลาดจากการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยส่วนกลาง จึงอาจกล่าวได้ว่า ชีตความสามารถในทงวิชาการของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยภูมิภาค น่าจะน้อยกว่าชิตความสามารถของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยส่วนกลาง^๑

^๑อานวย ทะพิงค์แก และชยันต์ วรรณชนะภูติ, "การประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยในเขตภูมิภาคกับหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน," ใน รายงานการสัมมนาเรื่องบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาระดับท้องถิ่นและภูมิภาค, ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, บรรณาธิการ, (กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, ม.ป.ป.), หน้า ๓.

นอกจากนี้ การที่นักศึกษาส่วนหนึ่งอยู่ห่างไกลจากผู้ปกครอง ทำให้มีอิสระมากขึ้น ก็ย่อมมีผลกระทบต่อการศึกษาด้วย สิ่งเหล่านี้ย่อมเพิ่มภาระการทำงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยภูมิภาคให้หนักยิ่งขึ้น

ดังนั้น มหาวิทยาลัยภูมิภาคจึงควรมีนโยบายจูงใจอาจารย์ที่มีความรู้และประสบการณ์สูงมาทำงานด้วย และพยายามชักชวนให้นักเรียนที่จบมัธยมศึกษาปีที่ห้าที่ อยู่ในภูมิภาค ซึ่งมีผลการเรียนดี เติบโตเลือกศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยภูมิภาค แทนการไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยส่วนกลาง พร้อมทั้งมีการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมตามความต้องการของภูมิภาคให้มากที่สุด โดยรัฐบาลควรสนใจและสนับสนุนการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยภูมิภาคให้มากยิ่งขึ้นด้วย

งานวิจัย ทุกคนยอมรับในหลักการที่ว่า งานวิจัยเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของมหาวิทยาลัย เป็นงานที่ต้องทำความรู้ไปกับงานสอนหนังสือ เป็นการบุกเบิกความรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์ของอาจารย์ เพื่อนำความรู้ไปประกอบการสอน เป็นความก้าวหน้าทางวิชาการและเพื่อประโยชน์ต่อประเทศ ซึ่งบุคคลทั่วไปถือว่าเป็นคุณสมบัติพิเศษของมหาวิทยาลัยที่มีอยู่เหนือหน่วยงานอื่น ๆ และแม้อาจารย์ส่วนใหญ่จะเห็นความสำคัญของงานวิจัย แต่ก็ไม่สามารถปฏิบัติงานนี้ได้อย่างสะดวก เนื่องจากมีปัญหาต่าง ๆ คือ

๑. มหาวิทยาลัยยังไม่พร้อมที่จะให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการทำวิจัยให้แก่อาจารย์ เช่น อาจารย์มีปริมาณน้อย ทำให้อาจารย์มีงานสอนมาก จึงไม่มีเวลาว่างเหลือพอสำหรับทำงานวิจัยได้ อาจารย์ที่ทำวิจัยอยู่ก็ไม่ได้รับพิจารณาให้ มีงานสอนน้อยกว่าอาจารย์ที่ทำการสอนอย่างเดียว การต้องทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาของนักศึกษาจำนวนมาก การทำงานบริหารและงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายพิเศษเป็นครั้งคราว ระบบให้ค่าความดีความชอบสำหรับผลงานวิจัยไม่เหมาะสม และผู้บริหารเห็นคุณค่าของงานวิจัยน้อย และปัญหาสำคัญที่สุด คือ มหาวิทยาลัยไม่อาจหาทุนและวัสดุอุปกรณ์การวิจัยมาสนับสนุนอาจารย์ให้เพียงพอได้ ทำให้อาจารย์ต้องอาศัยทุนทรัพย์ส่วนตัวและกำลังใจที่จะเห็นความก้าวหน้าทางวิชาการ

๒. อาจารย์บางคนมีความคิดเห็นว่างานวิจัยไม่ใช่หน้าที่โดยตรงของอาจารย์ จึงไม่มีแรงจูงใจหรือความสนใจที่จะทำงานวิจัย อาจารย์บางคนมีความรู้สึกว่าคุณเองยังมีประสบการณ์ในการทำงานน้อย ไม่มีความรู้และความสามารถเพียงพอที่จะทำงานวิจัยได้ และอาจารย์บางคนต้องการทำงานด้านอื่น ๆ เพื่อหารายได้พิเศษมากกว่า และปัญหาสำคัญ คือ อาจารย์ไม่มีทุนและเวลาเพียงพอในการทำงานวิจัยได้

๓. นักศึกษาบางส่วนยังไม่มีความรู้และความเข้าใจถึงประโยชน์ของงานวิจัย เนื่องจากมหาวิทยาลัยไม่มีหลักสูตรวิชาวิจัยในทุกสาขาวิชา ซึ่งถ้านักศึกษามีความรู้ ก็จะสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการทำงานได้ เนื่องจากการทำงานในทุกสาขาวิชา ไม่ว่าจะเป็นสาขาวิทยาศาสตร์หรือสาขาสังคมศาสตร์ ล้วนสามารถนำระเบียบวิธีวิจัยไปศึกษาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรือปัญหาที่สนใจได้โดยในระหว่างที่ศึกษาอยู่ นักศึกษาอาจทำงานเป็นผู้ช่วยของอาจารย์ในการทำงานวิจัย ซึ่งจะช่วยให้มีความรู้ทั้งด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติและเป็นการแบ่งเบาภาระการทำงานของอาจารย์อีกด้วย

จากปัญหาเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่ทำให้อาจารย์ขาดแรงจูงใจในการทำงานวิจัย อันเป็นหน้าที่สำคัญของมหาวิทยาลัย และยังเป็นมหาวิทยาลัยภูมิภาคแล้ว ปัญหาเหล่านี้จะมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น เพราะความไม่พร้อมของมหาวิทยาลัยมีมาก

งานให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษา เป็นงานที่อาจารย์ต้องปฏิบัติควบคู่กับงานสอน แบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ^๑

๑. การให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษาทางวิชาการ
๒. การให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษาในปัญหาส่วนตัวหรือการให้คำปรึกษา

^๑ อำนวย ทะพิงค์แก, "การให้คำปรึกษาทางวิชาการ," ใน การสัมมนาเรื่องบทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, บรรณาธิการ. (เชียงใหม่: พระสิงห์การพิมพ์, ๒๕๑๓), หน้า ๔๕.

เชิงจิตวิทยา

งานให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้อาจารย์และนักศึกษาได้หันหน้าเข้าหากัน ช่วยให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน คือ อาจารย์ได้รู้จักนักศึกษามากขึ้น ในทางกลับกัน นักศึกษาก็ได้รู้จักอาจารย์เป็นการส่วนตัวซึ่งช่วยช่วยให้นักศึกษามีที่พึ่ง และเป็นการสร้างแรงจูงใจในการศึกษาให้นักศึกษา ดังนั้น อาจารย์จึงควรปฏิบัติหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำด้วยความเต็มใจ เพราะช่วยให้นักศึกษามีความสนใจในการศึกษา เกิดความศรัทธาและนับถืออาจารย์ทั้งในด้านความรู้และความดีงามอีกด้วย

การปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษามีปัญหา คือ

๑. มหาวิทยาลัยส่วนมากไม่มีระเบียบที่ชัดเจนเกี่ยวกับงานให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษา เช่น อาจารย์ที่ทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษาต้องทำหน้าที่ในเรื่องใดบ้าง ต้องให้คำปรึกษาปัญหาค้นวิชาการ หรือต้องให้คำปรึกษาทั้งปัญหาค้นวิชาการและด้านส่วนตัวด้วย จำนวนนักศึกษาที่ต้องให้คำปรึกษาที่เหมาะสมนั้นควรจะมีกี่คน เพราะการที่ต้องดูแลนักศึกษาจำนวนมากเกินไป ก็ทำให้อาจารย์บกร่องได้ ปัญหาเหล่านี้ ทำให้อาจารย์บางคนรู้สึกไม่สะดวกใจในการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากไม่ทราบขอบเขตงานในมารับผิดชอบของตน

๒. อาจารย์บางคนไม่มีเวลาเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษา เนื่องจากมีงานมาก เช่น ต้องใช้เวลาในการเตรียมสอน และมีชั่วโมงการสอนมาก มีงานบริหารหรืองานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย และอาจารย์บางคนก็ไม่ชอบหน้าที่นี้ เนื่องจากไม่ทราบว่าอาจารย์ที่ปรึกษาต้องมีหน้าที่อะไรบ้าง ได้รับสิทธิในเรื่องใดบ้าง และเป็นงานที่เสียเวลามาก จนทำให้ไม่มีเวลาทำงานอื่น และนักศึกษบางคนไม่ค่อยเชื่อฟัง เป็นต้น

๓. นักศึกษบางคนไม่ชอบพบอาจารย์ที่ปรึกษา เนื่องจากมีความรู้สึกห่างเหิน ไม่ค่อยมีความรู้สึกผูกพันกัน ทำให้นักศึกษาต้องการปรึกษาเพื่อนหรืออาจารย์

คนอื่น ๆ ที่มีความคุ้นเคยกันมากกว่า เป็นต้น

ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงควรมีนโยบายที่ช่วยให้อาจารย์ที่ปรึกษาและนักศึกษามีความคุ้นเคยกันมากขึ้น เพราะสัมพันธภาพที่ดีระหว่างอาจารย์และนักศึกษา ช่วยให้งานสอนของอาจารย์มีประสิทธิภาพ และผลการเรียนของนักศึกษาก็สูงขึ้นด้วย

งานบริหาร มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันหรือองค์การแห่งหนึ่ง มีวัตถุประสงค์และ การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์นั้น ซึ่งในการดำเนินงานนี้ต้องอาศัยนักบริหาร งานบริหารหลักของมหาวิทยาลัย ได้แก่ งานบริหารวิชาการและส่วนใหญ่ใช้นักวิชาการ คือ อาจารย์เป็นนักบริหาร จึงเป็นการผสมผสานส่วนระหว่างนักวิชาการและนักบริหาร เนื่องจากความมีสมรรถภาพของนักบริหารจะช่วยส่งเสริมให้งานวิชาการดำเนินไปอย่างราบรื่น และรวดเร็ว ตรงกันข้าม ความหย่อนสมรรถภาพของนักบริหาร จะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานทางด้านวิชาการ ซึ่ง "สถานการณ์ปัจจุบันนี้ มีความเหมาะสมและชอบธรรมที่จะให้อาจารย์เป็นผู้คุมบังเหียนบริหารมหาวิทยาลัย" และสอดคล้องกับการสรุปผลสัมมนา มหาวิทยาลัยครั้งที่สอง^๒ ที่ว่าผู้บริหารชั้นสูงสุดของมหาวิทยาลัย ควรเป็นนักวิชาการของมหาวิทยาลัยนั้น

จากการบริหารงานของมหาวิทยาลัย อาจารย์มักจะประสบปัญหา คือ

๑. มหาวิทยาลัยมีฐานะเทียบเท่ากรม สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งต้อง

^๑ ประคินธุ์ วิชัยคิษฐ์, "บทบาทและหน้าที่ของอาจารย์มหาวิทยาลัยในฐานะนักบริหาร," ใน การสัมมนาเรื่องบทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, บรรณาธิการ. (เชียงใหม่: พระสังกัการพิมพ์, ๒๕๑๓), หน้า ๑๒๕.

^๒ "มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล," ใน เอกสารประกอบการสัมมนา มหาวิทยาลัยครั้งที่ ๓ เรื่องมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล, สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, บรรณาธิการ. (กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.), หน้า ๑๖.

ปฏิบัติงานตามระเบียบราชการเหมือนกับหน่วยงานอื่น ๆ และมีหน่วยงานภายนอกที่มีหน้าที่ควบคุมดูแลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย เช่น สำนักงานงบประมาณ กรมบัญชีกลาง ในกระทรวงการคลัง คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน คณะกรรมการข้าราชการมหาวิทยาลัย สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ กรมวิเทศสหการ ทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักนายกรัฐมนตรี ทำให้มหาวิทยาลัยไม่มีอิสระในการดำเนินงานของตนเอง และยังทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงานอย่างมาก และยิ่งเป็นมหาวิทยาลัยภูมิภาค จะยิ่งประสบปัญหามากขึ้นในการดำเนินงานตามนโยบายจากส่วนกลาง เนื่องจากปัญหาของมหาวิทยาลัยภูมิภาคแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน และแตกต่างกันอย่างมากจากมหาวิทยาลัยส่วนกลาง และที่สำคัญ คือ ปัญหาการเดินทาง

จนเป็นที่กล่าวกันว่า อธิการบดี คณบดี และเจ้าหน้าที่ธุรการของมหาวิทยาลัยภูมิภาค ซึ่งต้องติดต่อบุคลากรกับทางกรุงเทพมหานครใช้เวลา ทำให้บางคนต้องใช้เวลาถึง ๑ ใน ๓ ในการติดต่อบุคลากรที่กรุงเทพฯ อีก ๑ ใน ๓ ใช้ในการเดินทาง คงเหลือเวลาจะอยู่ในแคมปัสของมหาวิทยาลัยของตนเพียง ๑ ใน ๓ เท่านั้น^๑

๒. อาจารย์ของมหาวิทยาลัยส่วนมากมักทำงานสอนควบคู่กับการทำงานบริหารด้วย

เพราะการเป็นทั้งนักวิชาการและนักบริหารโดยเฉพาะระดับสูง ๆ ในมหาวิทยาลัย มักมีเกียรติภูมิ รายได้ และชื่อเสียงมากกว่าเป็นอาจารย์แต่อย่างเดียว . . . และการเป็นนักบริหารแต่อย่างเดียวในมหาวิทยาลัยโดยไม่มีฐานะอาจารย์ด้วย มักไม่มีอนาคต คือ ก้าวหน้าช้า . . . ^๒

^๑ อมร รักษาสิทธิ์, "การประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยต่างจังหวัดกับส่วนราชการ: ปัญหา นโยบายและความรู้สึกผูกพัน," ใน รายงานการสัมมนาเรื่องบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาท้องถิ่นและภูมิภาค, ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, บรรณาธิการ. (กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, ม.ป.ป.), หน้า ๔.

^๒ นิพนธ์ ศศิธร, "บทบาทและหน้าที่ของอาจารย์ในฐานะผู้บริหาร," ใน การสัมมนาเรื่องบทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, บรรณาธิการ. (เชียงใหม่: สระสีงห์การพิมพ์, ๒๕๑๓), หน้า ๑๑๐.

ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เกิดปัญหาการหย่อนสมรรถภาพในการทำงาน เนื่องจากอาจารย์ต้องทำทั้งงานบริหารและงานสอนในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้ อาจารย์บางคนยังมีตำแหน่งบริหารหลายตำแหน่งอีกด้วย

๓. นักศึกษาบางคนไม่พอใจการทำงานของผู้บริหาร เนื่องจากไม่เข้าใจเหตุผลของการออกกฎระเบียบต่าง ๆ ซึ่งผู้บริหารต้องปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของนักศึกษา อาจารย์ และมหาวิทยาลัย และยังต้องคำนึงตามนโยบายของสภามหาวิทยาลัยและทบวงมหาวิทยาลัยอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้งานบริหารของมหาวิทยาลัยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงควรมีการแก้ไขให้มหาวิทยาลัยมีอิสระในการบริหารงานเพิ่มขึ้น และมีผู้บริหารที่อุทิศตนเพื่องานบริหารอย่างแท้จริง พร้อมทั้งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับอาจารย์และนักศึกษาคด้วย

งานบริการทางวิชาการแก่สังคม แม้พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยจะเพิกกำหนดหน้าที่ของมหาวิทยาลัยให้มีการบริการทางวิชาการแก่สังคมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ ก็ตาม แต่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็ได้ปฏิบัติหน้าที่นี้มานานแล้ว

"การบริการทางวิชาการแก่ชุมชน คือ การให้ความรู้ทางวิชาการที่มีการสอนและวิจัยซึ่งมีอยู่ในมหาวิทยาลัยแก่ผู้ร่วมอาชีพ ผู้ขอรับบริการ และประชาชนทั่วไป"^๑ "เนื่องจากมหาวิทยาลัยถือว่าเป็นหน้าที่และคุณธรรมของมหาวิทยาลัยที่ต้องให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน"^๒ เพราะมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งที่มีความพร้อมทางวิชาการสูงสุด จึงควรกระจายความรู้ให้แก่สังคม ปัจจุบันนี้ มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสังคม ช่วยแก้ปัญหาของสังคม นำสังคม และสนองความต้องการของ

^๑"วิฤตติการทางบริการทางวิชาการแก่ชุมชน," ใน การสัมมนาเรื่องวิฤตติการทางวิชาการในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สโมสรอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บรรณาธิการ. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๓), หน้า ๒๗.

^๒เรื่องเดียวกัน.

สังคม "ทำให้มหาวิทยาลัยภูมิภาคมีโอกาสทำหน้าที่มหาวิทยาลัยชุมชน"^๑ การบริการทางวิชาการแก่สังคม เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ของอาจารย์ นักศึกษา และเกียรติภูมิของมหาวิทยาลัย ทำให้ชุมชนรับรองมหาวิทยาลัยเป็นสถาบันสังคม ซึ่งการบริการทางวิชาการนี้ มหาวิทยาลัยสามารถให้แก่หน่วยราชการ องค์กรเอกชนและประชาชนทั่วไป เช่น การช่วยงานทั่วไป การวิจัยในปัญหาที่หน่วยราชการและองค์กรเอกชนต้องการ ทราบ และปัญหาทั่วไปของชุมชน การเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการและการอบรมความรู้ที่ชุมชนต้องการ เช่น การฝึกอบรมข้าราชการ การให้คำแนะนำด้านสุขภาพอนามัย ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรรมและวิชาการต่าง ๆ เพื่อช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในภูมิภาคให้สูงขึ้น

ปัญหาของการบริการทางวิชาการแก่สังคม คือ

๑. มหาวิทยาลัยยังไม่พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ดังจะเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยยังขาดนโยบายที่แน่นอน ขาดงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรที่มีความสามารถ ความกตริเริ่ม ความเต็มใจ ความผูกพันกับท้องถิ่น และพร้อมที่จะเสียสละความสุขส่วนตัว นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยยังขาดการติดต่ออย่างใกล้ชิดกับชุมชน เพื่อที่จะทราบถึงความต้องการและปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนได้อย่างลึกซึ้ง

๒. การขาดความเข้าใจในความหมายและอุดมคติที่แท้จริงของการพัฒนาวิชาการติดต่อและประสานงานระหว่างหน่วยราชการ องค์กรเอกชนและประชาชนกับมหาวิทยาลัย ทำให้ไม่ปรารถนาจะร่วมมือกัน เกิดความรู้สึกว่าต่างฝ่ายต่างทำงานกันคนละหน้าที่ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกัน สำหรับประชาชนจะยิ่งเห็นว่ามหาวิทยาลัยเป็นสถาบัน

^๑ วิจิตร ศรีสอาน, "ความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยในเขตภูมิภาคและมหาวิทยาลัยในเขตนครหลวง," ใน รายงานการสัมมนาเรื่องบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาระดับท้องถิ่นและภูมิภาค, ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, บรรณาธิการ. (กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, ม.ป.ป.), หน้า ๒.

ศักดิ์สิทธิ์ ไม่กล้าเข้าไปเกี่ยวข้องกับ แม่ประชาชนจะคาดหวังว่ามหาวิทยาลัยจะเป็นสถาบันตัวอย่างและต้องการเห็นคนของมหาวิทยาลัยเป็นบุคคลตัวอย่างและเป็นผู้นำของสังคมก็ตาม

ดังนั้น การที่มหาวิทยาลัยจะให้บริการทางวิชาการแก่สังคมได้ มหาวิทยาลัยจะต้องมีความพร้อม คือ มีการกำหนดนโยบายที่แน่ชัดว่าจะออกไปติดต่อกับและช่วยเหลือตามความต้องการของชุมชน และเมื่อมหาวิทยาลัยแสดงเจตนาจะให้ความช่วยเหลือแล้ว ชุมชนก็คงยินดีต้อนรับด้วยความเต็มใจอย่างยิ่ง

เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ อาจารย์ต้องประสบปัญหานานาประการ จึงปรากฏว่าปัจจุบันนี้ มีอาจารย์จำนวนไม่น้อยที่โอนหรือลาออกจากมหาวิทยาลัยไปทำงานในหน่วยราชการ บริษัท และองค์การเอกชน ดังนั้น รัฐบาลและผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรให้ความสนใจอย่างจริงจังในการปรับปรุงการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย และการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ควรเน้นแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งอาจารย์ประสบอยู่ ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้อาจารย์สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่สำคัญ คือ งานสอนงานวิจัย และงานบริการทางวิชาการแก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งช่วยให้มหาวิทยาลัยสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์อีกด้วย

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษา

006426

อุปสรรคของรัฐบาลและผู้บริหารมหาวิทยาลัยในการปรับปรุงและแก้ปัญหาคำปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ คือ การขาดข้อมูลที่จะช่วยอธิบายถึงลักษณะหน้าที่และปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ โดยที่การทำงานของอาจารย์ต้องมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับผู้บริหารและนักศึกษา แต่ทั้งผู้บริหารและนักศึกษายังขาดข้อมูลที่จะช่วยให้เข้าใจว่า อาจารย์ต้องปฏิบัติหน้าที่อะไรบ้าง และมีความรู้สึกอย่างไรบ้าง ดังนั้น ถ้าทั้งผู้บริหารและนักศึกษามีความเข้าใจถึงลักษณะหน้าที่และปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ จะช่วยให้มีความเข้าใจและสามารถหาแนวทางแก้ปัญหาคำปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ได้ เพราะประสิทธิภาพการทำงานของอาจารย์ มีผลกระทบบถึงความสำเร็จก้าวหน้าของนักศึกษามหาวิทยาลัย และประเทศได้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ โดยเฉพาะการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์มหาวิทยาลัยภูมิภาค คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นเพื่อช่วยพัฒนาภูมิภาค และนับวันมหาวิทยาลัยภูมิภาคก็จะทวีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้น ซึ่งทำให้ปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ก็ยิ่งเพิ่มความสำคัญขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. ช่วยให้ผู้สนใจศึกษามบทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ทราบรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติอยู่และบทบาทที่ปรารถนาของอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ได้ปฏิบัติหน้าที่อะไรบ้าง และได้รับสิทธิในเรื่องใดบ้าง อาจารย์ชอบปฏิบัติหน้าที่อะไรบ้าง และชอบสิทธิในเรื่องใดบ้าง ตลอดจนมีความขัดแย้งระหว่างบทบาทที่ปฏิบัติอยู่และบทบาทที่ปรารถนาหรือไม่

๒. ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างอาจารย์และผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา ตลอดจนบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติอยู่และบทบาทที่ปรารถนาของอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งจะช่วยให้การประสานงานตลอดจนการพัฒนามหาวิทยาลัยดำเนินไปอย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

๓. ช่วยให้ผู้สนใจศึกษามบทบาทของบุคคลในองค์การ สามารถนำทฤษฎี "บทบาท" มาเป็นแนวคิดในการวิเคราะห์

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษามบทบาท (role) ในการวิจัยนี้ แบ่งเป็น

๑. บทบาทที่ปฏิบัติอยู่ (role performance)
๒. บทบาทที่ปรารถนา (role preference)
๓. ความขัดแย้งในบทบาท (role conflict)

บทบาท หมายถึง "การที่บุคคลปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของตนในสถานภาพที่
คนมีอยู่"^๑

บทบาทที่ปฏิบัติอยู่ หมายถึง หน้าที่ที่เคยปฏิบัติและหรือกำลังปฏิบัติอยู่ และสิทธิ
ที่เคยได้รับและหรือกำลังได้รับ

บทบาทที่ปรารถนา หมายถึง หน้าที่ที่มีความรู้สึกชอบซึ่งเคยปฏิบัติ หรือกำลัง
ปฏิบัติอยู่ หรือไม่เคยปฏิบัติ เป็นความรู้สึกชอบส่วนตัว อาจไม่เป็นที่ยอมรับแบบสากล
หรือแบบอุดมคติทั่วไป และสิทธิที่มีความรู้สึกชอบซึ่งเคยได้รับ หรือกำลังได้รับอยู่ หรือ
ไม่ได้รับ เป็นความรู้สึกชอบส่วนตัว อาจไม่เป็นที่ยอมรับแบบสากลหรือแบบอุดมคติทั่วไป

ความขัดแย้งในบทบาท หมายถึง ความแตกต่างระหว่างบทบาทที่ปฏิบัติอยู่และ
บทบาทที่ปรารถนาของอาจารย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยแบ่งความขัดแย้งในบทบาท
ออกเป็นความขัดแย้งในหน้าที่ และความขัดแย้งในสิทธิ

ความขัดแย้งในหน้าที่ หมายถึง

๑. เคยและหรือกำลังปฏิบัติหน้าที่นั้น แต่มีความรู้สึกไม่ชอบ เช่น
เคยและหรือกำลังปฏิบัติงานวิจัย แต่มีความรู้สึกไม่ชอบงานวิจัย
๒. ไม่เคยปฏิบัติหน้าที่นั้น แต่มีความรู้สึกชอบ เช่น ไม่เคยปฏิบัติงาน
วิจัย แต่มีความรู้สึกชอบงานวิจัย

ความขัดแย้งในสิทธิ หมายถึง

๑. เคยและหรือกำลังได้รับสิทธินั้น แต่มีความรู้สึกไม่ชอบ เช่น เคย
และหรือกำลังได้รับสิทธิเรื่องกำหนดจำนวนชั่วโมงในการสอน แต่มีความรู้สึกไม่ชอบ

^๑ประเสริฐ แยมกลิ่นฟูง, "สถานภาพและบทบาท," (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า ๒. (อักษราเนา)

สิทธิที่ได้รับนั้น

๒. ไม่ได้รับสิทธินั้น แต่มีความรู้สึกชอบ เช่น ไม่ได้รับสิทธิ
เรื่องกำหนดจำนวนชั่วโมงในการสอน แต่มีความรู้สึกชอบสิทธิไม่ได้รับนั้น

หน้าที่ ได้แก่

๑. งานสอน ประกอบด้วย

เตรียมการสอน (คำสอน อุปกรณ์ประกอบการสอน)

บรรยายในชั้นเรียน

ออกและตรวจข้อสอบ

ตรวจรายงานประจำภาคหรือตรวจการบ้าน

อ่านหนังสือหรือบทความเกี่ยวกับสาขาวิชาที่สอน

อ่านหนังสือหรือบทความเกี่ยวกับสาขาวิชาอื่น ๆ

๒. งานวิจัย ประกอบด้วย

วิจัยในสนามหรือวิจัยในห้องทดลอง

วิจัยจากเอกสาร

๓. งานให้คำปรึกษาแนะนำแก่นักศึกษา ประกอบด้วย

ให้คำแนะนำทางวิชาการแก่นักศึกษา

ให้คำแนะนำในปัญหาทั่ว ๆ ไปแก่นักศึกษา

๔. งานบริหาร ประกอบด้วย

ประชุมเรื่องทั่ว ๆ ไป,
 พิจารณานโยบายค่านงบประมาณ
 พิจารณานโยบายค่านการบริหารงานบุคคล
 พิจารณานโยบายค่านวิชาการ.

๕. งานบริการทางวิชาการแก่สังคม ประกอบด้วย

เป็นอาจารย์สอนพิเศษนอกมหาวิทยาลัย
 สอนและอบรมทางวิชาการแก่ข้าราชการและประชาชนทั่วไป
 เป็นวิทยากรให้หน่วยราชการและองค์การ เอกชนทั่วไป
 เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ ของศูนย์ให้คำปรึกษาทางวิชาการ
 ให้คำแนะนำทางวิชาการแก่นักศึกษาทั่ว ๆ ไป (ไม่ใช่
 นักศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่)
 เป็นกรรมการหรือที่ปรึกษาคณะกรรมการในหน่วยราชการ
 และองค์การ เอกชน
 ช่วยเหลืองานของสมาคมต่าง ๆ
 จัดประชุมหรือสัมมนาทางวิชาการร่วมกับหน่วยราชการ
 หรือองค์การ เอกชน
 จัดแสดงนิทรรศการทางวิชาการ
 มีส่วนร่วมในงานค่านสื่อสารมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์
 หนังสือพิมพ์
 ช่วยเหลือในค่านสุขภาพอนามัย

สิทธิ ได้แก่

เลือกวิชาที่จะสอน
 กำหนดจำนวนชั่วโมงในการสอน

กำหนดเนื้อหาวิชาและวิธีสอน
 ให้คะแนนและกำหนดวิธีให้คะแนน
 กำหนดจำนวนชั่วโมงการทำงานในมหาวิทยาลัย
 มีส่วนร่วมในกิจกรรมของมหาวิทยาลัย
 มีส่วนร่วมตัดสินนโยบายของมหาวิทยาลัย
 มีส่วนร่วมตัดสินนโยบายของคณะ
 มีส่วนร่วมตัดสินนโยบายของภาควิชา

อาจารย์ ไก่แก้ว "ผู้ที่รับราชการโดยได้รับเงินเดือนจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 ในหมวดเงินเดือน และจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป อาจารย์มี
 ตำแหน่งทางวิชาการจากต่ำไปหาสูง คือ อาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์
 และศาสตราจารย์ ตามลำดับ"^๑

เหตุผลที่เลือกศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
 เกตุเจ้าอยู่หัว ใต้ทรงสถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของรัฐบาล
 ก็ได้รับการปรับปรุงเรื่อยมา เพื่อรับภาวะการเปลี่ยนแปลงของประเทศในยุคประชาธิปไตย
 การศึกษาระดับอุดมศึกษาได้เปิดกว้างที่สุดแก่ประชาชน เมื่อมีการตั้งมหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์และการเมืองใน พ.ศ. ๒๔๗๗ ในฐานะเป็นคลาสสิก เพื่อให้นักศึกษา
 ที่สนใจในการศึกษา และต่อมา ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยที่มีความชำนาญเฉพาะ คือ
 มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัย
 เกษตรศาสตร์และมหาวิทยาลัยศิลปากร และเมื่อถึงสมัยเร่งรัดพัฒนาประเทศก็ได้ตั้งสถาบัน
 บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เพื่อขยายการศึกษาในชั้นบัณฑิตวิทยาลัยพร้อมกับตั้งมหาวิทยาลัย

^๑เชียงใหม่, มหาวิทยาลัย, คู่มือปฏิบัติงานของอาจารย์ (เชียงใหม่:
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ม.ป.ป.), หน้า ๒๒.

ในเขตภูมิภาคเพื่อช่วยพัฒนาภูมิภาค โดยตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ขึ้นเป็นแห่งแรกที่จังหวัดเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ และต่อมาก็ได้ตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่นที่จังหวัดขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่จังหวัดปัตตานีและจังหวัดสงขลา ในการขยายการศึกษา ระดับอุดมศึกษาให้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้พอเพียงกับความต้องการของประชาชน จึงได้ตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงในลักษณะเป็นตลาดวิชา และยังได้รวมวิทยาลัยต่าง ๆ ยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า และสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร ซึ่งสถาบันระดับอุดมศึกษาทั้งหมดนี้ อยู่ภายใต้การดูแลของทบวงมหาวิทยาลัย

ส่วนการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเอกชนนั้น รัฐบาลได้รับรองเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ ปัจจุบันนี้มีอยู่ ๑๑ แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยการค้า วิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยเกริก วิทยาลัยเทคนิคสยาม วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ วิทยาลัยพายัพ วิทยาลัยพัฒนา วิทยาลัยศรีปทุม วิทยาลัยแสงธรรม วิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ และวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ ซึ่งวิทยาลัยเอกชนทั้งหมดนี้ อยู่ในความดูแลของกองวิทยาลัยเอกชนในทบวงมหาวิทยาลัย ลักษณะวิชาที่เปิดสอนส่วนใหญ่ของวิทยาลัยเอกชนจะเป็นด้านธุรกิจ เช่น คณะบริหารธุรกิจ คณะบัญชี คณะเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น รายได้สำคัญของวิทยาลัย คือ ค่าเรียนของนักศึกษา ทำให้วิทยาลัยไม่มีบุคคลากรและงบประมาณเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่หลักของสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษาได้เต็มที่ คือ งานวิจัย และงานบริการทางวิชาการแก่สังคม นอกจากงานสอนซึ่งเป็นงานสำคัญอันดับแรก เพราะฉะนั้น วิทยาลัยเอกชนจึงเป็นเพียงการแบ่งเบาภาระในด้านการศึกษาให้แก่รัฐเท่านั้น ส่วนบทบาทที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศนั้น ยังมีน้อยมาก

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศที่ตั้งขึ้นในส่วนภูมิภาคเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่เรียกชื่อตามชื่อเมือง โดยตั้งอยู่ที่เชิงคอกยสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

การตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้เริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ เมื่อรัฐบาลได้แถลงนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาต่อสภาผู้แทนราษฎรว่า " . . . จะดำเนินการพัฒนา

การศึกษาในส่วนภูมิภาคตลอดถึงการศึกษาระดับสูง"^๑

พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้มีการประชุมโครงการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค ภาคศึกษา ๘ ณ. จังหวัดเชียงใหม่ ที่ประชุมมีความเห็นว่า "น่าจะตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่"^๒ เหตุผลของที่ประชุมเลือกเอาจังหวัดเชียงใหม่เป็นที่ตั้งมหาวิทยาลัย เพราะที่จังหวัดเชียงใหม่มีสถานการศึกษาที่ดีเป็นรากฐานอยู่แล้ว ได้แก่ วิทยาลัยเกษตรกรรมแม่โจ้ วิทยาลัยเทคนิค โรงเรียนฝึกหัดครูเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๐๓ รัฐบาลได้อนุมัติให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ขึ้น และมอบหน้าที่การเตรียมงานขั้นแรกให้แก่กระทรวงศึกษาธิการ ต่อมา พ.ศ. ๒๕๐๖ ก็ได้โอนโครงการมาให้สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ

วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๐๗ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยในมาตรา ๕ ได้บ่งหน้าที่ของมหาวิทยาลัยไว้ว่า "มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาระดับปริญญาตรีและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัยส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงและทะนุบำรุงวัฒนธรรม"^๓

วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๐๗ เป็นวันแรกที่เปิดภาคเรียนของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีคณะเปิดสอนสามคณะ คือ คณะมนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มีนักศึกษาชั้นแรก ๒๕๑ คน

ปัจจุบันนี้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีคณะทั้งสิ้น ๑๑ คณะ คือ คณะเกษตรศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ เทคนิคการแพทย์ พยาบาลศาสตร์ แพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์

^๑เชียงใหม่, มหาวิทยาลัย, Chiangmai University Bulletin 1972-1973 (เชียงใหม่: พระสิงห์การพิมพ์, ๒๕๑๕), หน้า ๒๑.

^๒เรื่องเดียวกัน

^๓"พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๐๗," ราชกิจจานุเบกษา ๘๑ (๒๑ มกราคม ๒๕๐๗): ๒๖.

มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ และยังมีการศึกษาชั้นบัณฑิตวิทยาลัยในคณะแพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์ในบางภาควิชา ส่วนคณะอื่น ๆ ก็มีโครงการขยายการศึกษาชั้นบัณฑิตวิทยาลัยในไม่ช้านี้ นอกจากนี้ ยังมีโครงการศูนย์วิจัยเพื่อผลผลิตการเกษตรในคณะเกษตรศาสตร์ โครงการศูนย์วิจัยโลหิตวิทยาและฟิสิกส์การแพทย์ในคณะแพทยศาสตร์ และศูนย์วิจัยสังคมศาสตร์ในคณะสังคมศาสตร์อีกด้วย

จากคุณสมบัติของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่ตั้งขึ้นในเขตภูมิภาคมาเป็นเวลานานกว่า ๑๐ ปี ประกอบด้วยคณะวิชาทั้งในสาขาวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์รวม ๑๑ คณะ พร้อมทั้งศูนย์วิจัย และมีอาจารย์ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๐ จำนวนรวมทั้งสิ้น ๑๐๘๔ คนเป็นคณาจารย์สำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของมหาวิทยาลัย คือ งานสอน งานวิจัย งานบริหาร และงานบริการทางวิชาการแก่สังคม แต่ในปัจจุบันนี้ มหาวิทยาลัยยังขาดแคลนอาจารย์ประจำที่มีคุณวุฒิและประสบการณ์สูงทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ และยังขาดแคลนบุคลากรทางธุรการทำให้อาจารย์ประจำต้องมาทำงานทางด้านธุรการอยู่มาก อาจารย์บางส่วนจึงไม่มีเวลาเพียงพอในการทำงานวิจัย ส่วนงานบริหารนั้น อาจารย์ก็ทำได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากมีงานบริหารหลายตำแหน่ง กว้างขวางความชำนาญในการทำงาน พร้อมทั้งต้องทำงานสอนอีกด้วย และสำหรับงานบริการทางวิชาการแก่สังคมยังมีปัญหามาก เพราะอาจารย์ส่วนมากมีความเห็นที่ไม่ใช่หน้าที่โดยตรงของอาจารย์

การปฏิบัติงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นั้น มีภาระหนักมากกว่าการปฏิบัติงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยส่วนกลาง เนื่องจากอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ต้องปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยทั่วไป พร้อมกับปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยภูมิภาคด้วย คือ อาจารย์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่จะต้องให้ความรู้แก่นักศึกษาในสาระทั่ว ๆ ไปพร้อมกับสาระที่เกี่ยวกับภูมิภาคจะต้องทำการวิจัยในปัญหาทั่ว ๆ ไปพร้อมกับปัญหาของภูมิภาค จะต้องบริหารงานมหาวิทยาลัยทั่ว ๆ ไปพร้อมกับคำเนินตามนโยบายจากส่วนกลาง ส่วนงานบริการทางวิชาการแก่สังคมนั้นจะมีปัญหามาก เพราะอาจารย์บางกลุ่มไม่ใช่คนท้องถิ่น จึงไม่มีความผูกพันและพร้อมที่จะเสียสละเวลาส่วนตัว

เพื่อช่วยเหลือท้องถิ่น ทั้งที่ท้องถิ่นต้องการช่วยเหลือมาก เนื่องจากประชาชนทั่วไปมีการศึกษาน้อย จึงต้องการคำแนะนำในปัญหาต่าง ๆ เพื่อช่วยยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น และปัญหาสำคัญ คือ นักศึกษาส่วนหนึ่งมีระดับความสามารถต่ำกว่านักศึกษาส่วนกลาง และยังมีปัญหาการดูแลนักศึกษาเนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่หอพักในมหาวิทยาลัย

เมื่อมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยภูมิภาค มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยพัฒนาภูมิภาค ได้ประสบอุปสรรคในการดำเนินงานและยิ่งเพิ่มมากขึ้นตามกาลเวลา จึงทำให้เป็นที่น่าสนใจศึกษาว่า ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ จะมีผลกระทบต่อการทำงานของอาจารย์อย่างไรบ้าง เพื่อช่วยให้ได้ทราบข้อเท็จจริงของปัญหาและนำมาเป็นแนวในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดกับมหาวิทยาลัยภูมิภาคอื่น ๆ ได้ด้วย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย